

BERLÍN / BARCELONA

PARADIGMA MUR

1989-2019 / 1961-2021

REFLEXIONS SOBRE ELS MURS
CONTEMPORANIS

EL BORN
CCM

Ajuntament de
Barcelona

BERLÍN / BARCELONA

PARADIGMA MUR

1989-2019 / 1961-2021

Un projecte plurianual organitzat
per El Born CCM 2019-2021

PARADIGMA MUR. BERLÍN-BARCELONA // 1989-2019 // 1961-2021 // és un dels projectes que El Born CCM proposa a la ciutat per reflexionar sobre el paper de la memòria en el món contemporani i inaugura una modalitat de programació temàtica plurianual que aplega activitats de diversos formats i la complicitat de diferents agents i institucions.

Els murs són una presència constant en les nostres vides. Poden ser físics o simbòlics, visibles o invisibles, que travessen el nostre dia a dia i que esdevenen un fenomen col·lectiu quan són alçats per l'acció política i condicionen la vida pública dels pobles. El mur de Berlín es va alçar el 1961 i va ser enderrocat el 1989, i encara avui és sòlid com a símbol polític, amb un impacte transcendent en la nostra vida cultural i social. Enguany que fa 30 anys del seu enderrocament, l'Ajuntament de Barcelona ha previst un seguit d'actes que conviden la ciutadania a pensar en les empremtes socials, polítiques, econòmiques, culturals, ecològiques, etc. que ha deixat l'escissió de la guerra freda...

Justament la conferència institucional de l'11 de setembre passat es titulava "De Berlín al Mediterrani. El mur i les seves metamorfosis", i podria considerar-se un primer tast del programa que us presentem. Va ser llegida per Rainer Huhle i acabava amb una reflexió sobre l'augment de la xenofòbia arreu d'Europa i la metamorfosi dels murs fets d'aigua en el nostre mar Mediterrani. Barcelona, ciutat oberta i acollidora, és també pionera en l'establiment de polítiques públiques de memòria, amb voluntat de construir ciutadanes crítiques i compartir i intercanviar experiències i sensibilitats amb altres ciutats europees on els moviments civils han estat sensibles als debats sobre memòria pública.

El 9 de novembre de 2019 es compleixen 30 anys de l'inici de la destrucció del mur de Berlín. I el 2021 en farà 60 que es va començar a construir. Entre el 1961 i el 1989, el mur va marcar físicament la separació ideològica de la ciutat i del territori, i va esdevenir un símbol polític de la guerra freda. El seu impacte històric i contemporani en la reconfiguració dels relats polítics, culturals, socials i memorials mereix un projecte d'activitats i de reflexió, especialment pel que fa als conflictes locals i transnacionals que continua generant 30 anys després de ser enderrocat.

Commemorar per reflexionar sobre l'impacte del mur a escala europea és de gran transcendència en temps de crisis polítiques i democràtiques profundes en les quals el capitalisme i les seves conseqüències ecològiques i socials s'estan qüestionant a fons. Les empremtes de la guerra freda encara no han desaparegut, i les constel·lacions de poder d'un colonialisme suposadament superat s'estan reconfigurant de manera subtil. Mentre l'esquerra política i cultural està desconcertada, s'alcen veus noves d'extrema dreta que conquereixen els discursos polítics i els parlaments. D'aquesta manera, 30 anys després de la desaparició del mur, som en un moment històric que ens provoca la necessitat imperiosa de construir respostes a la greu crisi de la democràcia que vivim.

Idea i coordinació del projecte:

Kathrin Golda-Pongratz

Amb el suport de l'**Institut dels Passats Presents**

i la col·laboració de: **Goethe Institut, Stiftung**

Berliner Mauer, Stadtmuseum Berlin, Universitat

de Barcelona, GRAFT Architects i EUROM-European

Observatory on Memories

PRINCIPALS EIXOS DE REFLEXIÓ

El projecte de tres anys **PARADIGMA MUR. BERLÍN-BARCELONA // 1989-2019 // 1961-2021 //** proposa obrir quatre eixos conceptuals i de reflexió:

1.

En una època de profunda crisi democràtica, els debats transeuropeus i transatlàntics són cada vegada més importants. La **transferència d'idees** i la interpretació de la seva evolució històrica des del present configuraran el centre del projecte.

2.

Connectar Berlín amb Barcelona cerca l'**intercanvi entre ciutat i ciutat**, i l'enfortiment de les ciutats, les societats urbanes i els moviments civils arrelats a les ciutats com a pols de decisió política més enllà dels estats nació.

3.

La caiguda del mur també ha comportat una **nova mirada al fenomen migratori**. La reflexió se centrarà en les noves fronteres, en les polítiques de blindatge i les morts a les fronteres europees, en els moviments migratoris que fragmenten les societats i, en aquest context, en la recerca de nous formats de commemoració del transterrament i del postcolonialisme.

4.

La caiguda del mur representa en si mateixa una contradicció entre materialització i desmaterialització, i convida a reflexionar sobre el fenomen i sobre la **definició i configuració de límits** —històrics i contemporanis— en diversos contextos urbans i en els discursos memorial actuals.

PROGRAMA

ARQUEOLOGIA A L'INREVÉS – IDEOLOGIES CONSTRUÏDES

Curs sobre la relació entre arquitectura i ideologia. Dirigit per: Kathrin Golda-Pongratz
Del 31 de octubre al 28 de novembre de 2019

APPARATUS BERLIN

Acció interactiva de Rimini Protokoll Berlin
9 de novembre de 2019

LA XRCB S'INSPIRA EN 'APPARATUS BERLIN'

Podcasts
Novembre de 2019 / Gener de 2020

ALL ALONG THE WATCHTOWER

Performance visual, musical i poètica
29 de novembre a les 19 h

BERLÍN-BARCELONA. MURS, MARS I ALTRES FRONTERES

Cicle de cinema (en col·laboració amb el Goethe-Institut Barcelona)
Primavera/estiu de 2020

TRIÀLEGS CIUTAT I MEMÒRIA. II EDICIÓ

Jornades sobre **PARADIGMA MUR. BERLÍN-BARCELONA // 1989-2019 // 1961-2021 //**
Del 12 al 14 de novembre de 2020

UNBUILDING WALLS

Exposició
Per determinar

**ARQUEOLOGIA
A
L'INREVÉS**

**IDEOLOGIES
CONSTRUÏDES**

CURS 2019

ARQUEOLOGIA A L'INREVÉS – IDEOLOGIES CONSTRUÏDES

CURS

Auditori c/ Comercial, 5
Preu: 25 €, amb inscripció prèvia
Idioma: castellà

Curs de cinc sessions:

Dijous 31 d'octubre de 2019, de 19 a 21 h

Dijous 7 de novembre de 2019, de 19 a 21 h

Dijous 14 de novembre de 2019, de 19 a 21 h

Dimecres 20 de novembre de 2019, de 18 a 20 h

(passejada urbana)

Dijous 28 de novembre de 2019, de 19 a 21 h

Dirigit per:
Kathrin Golda-Pongratz

En el llibre *Berlijnse notities* (Notícies de Berlín), l'escriptor Cees Nooteboom reflexiona sobre la reconstrucció de l'Stadtschloss al solar de l'antic Volkspalast aleshores encara per fer: "Nostàlgia en pedra, una antiquada gramàtica de la construcció, un intent desganat de donar una nova vida a quelcom que havia desaparegut per sempre: arqueologia a l'inrevés". D'ell prenem el concepte que ens guiarà per un curs que reflexionarà sobre construccions i reconstruccions així com la seva vinculació a les ideologies que representen.

Sessió 1

ARQUITECTURA I IDEOLOGIA: CONCEPTES CENTRALS, IDEES, APROXIMACIONS TEÒRIQUES I EXEMPLES

Dijous 31 d'octubre de 2019, de 19 a 21 h

Sessió introductòria amb Kathrin Golda-Pongratz: "La deconstrucció i la reconstrucció de relats polítics a través de l'arquitectura". Aproximació teòrica al tema, presentació d'una bibliografia relacionada i discussió d'exemples històrics i contemporanis escollits.

Sessió 2

DEL HUMBOLDT FORUM BERLÍN A ALTRES (RE) CONSTRUCCIONS IDEOLÒGIQUES

Dijous 7 de novembre de 2019, de 19 a 21 h

La sessió dissectiona com la reconstrucció d'un edifici serveix per construir un relat polític. Es debatrà la posada en valor de llenguatges arquitectònics de diverses èpoques i sota diversos paradigmes polítics en casos contrastants a Berlín i Barcelona.

La sessió s'apropa a l'edifici enderrocat per a la reconstrucció de l'Stadtschloss der Berlín, l'antic Volkspalast, i a la desatenció a l'arquitectura tardomoderna sorgida en l'època comunista. També centra la mirada en operacions arquitectòniques a Barcelona, com les que s'han fet sobre la muralla romana de la ciutat, sobre el baluard trobat al subsòl del

mercat de Sant Antoni, o el mateix Born, com a exemples de com s'opera i s'interpreta la sedimentació que comporten totes les ciutats.

Ponent convidat:

Xavier Monteys Roig, arquitecte i catedràtic del Departament de Projectes Arquitectònics de la UPC Barcelona.

Sessió 3

FISSURES CONSTRUÏDES – QUÈ S'HA DE FER AMB LES RESTES ARQUITECTÒNIQUES MEGALÒMANES D'UNA DICTADURA?

Dijous 14 de novembre de 2019, de 19 a 21 h

Sessió que discuteix edificis i el seu impacte en la societat que representen fissures construïdes o el tractament de fissures en contextos urbans diferents.

Què s'ha de fer amb les restes arquitectòniques megalòmanes d'una dictadura? Preservar, destruir, intervenir, resignificar, banalitzar o ignorar —entre aquestes opcions oscil·len les propostes per tractar els monuments heretats de dictadures a Alemanya, Espanya i Itàlia, però també en països de l'Europa oriental o l'Amèrica Llatina—. Per conservar la memòria dels règims autoritaris, per "no oblidar" els seus crims, cal preservar-ne les restes pètries? Quines estratègies es proposen per fer una memòria crítica en i sobre aquestes restes, molt sovint monumentals i que encara dominen l'espai públic? Es debatran aquestes preguntes en exemples d'Alemanya i d'altres països.

Ponent convidat:

Rainer Huhle, membre del Centre de Drets Humans de Nuremberg i professor del Màster de Drets Humans de la Universitat d'Erlangen-Nürnberg.

Sessió 4

CAMINANT BARCELONA

Dimecres 20 de novembre de 2019, de 18 a 20 h

La sessió consisteix en una visita urbana per Barcelona dedicada a visitar fissures, arquitectures ideològicament reinterpretades i llocs on s'ha practicat una "arqueologia a l'inrevés". Proposa estratègies i possibles línies cap a un "urbanisme de memòria" que contextualitza les trobades entre arquitectura i ideologia en el context més ampli de la ciutat. Fomentarà una nova mirada sobre la ciutat i un debat comú sobre la percepció dels edificis i els conjunts urbans visitats.

Sessió 5

CONCLUSIONS, DEBAT I MIRADES AL FUTUR

Dijous 28 de novembre de 2019, de 19 a 21 h

Sessió final en què es plantejaran els conceptes de reapropiació i reparació, i es discutiran formes de participació ciutadana en l'ús de determinats espais urbans i arquitectures ideologitzats, i en la qual es formularan algunes conclusions del curs.

BIOGRAFIES

Kathrin Golda-Pongratz

és doctora en arquitectura, investigadora urbana i fotògrafa. Actualment és professora a la UIC School of Architecture de la Universitat Internacional de Catalunya. Investiga, publica i imparteix classes sobre desenvolupament territorial en contextos hispanoamericans i a escala global. Els seus camps de recerca són cultures urbanes i espai públic, memòria urbana, paisatges culturals, urbanisme informal, estratègies del *placemaking* i pràctiques urbanes col·laboratives; i la seva experiència s'estén cap a la transmissió cultural. És vocal de l'Institut dels Passats Presents de l'Ajuntament de Barcelona i membre del comitè d'experts del Premi Europeu de l'Espai Públic Urbà del CCCB, del Deutscher Werkbund i de l'Academia Europaea.

Xavier Monteys

és catedràtic de Projectes Arquitectònics de la UPC i l'investigador principal del grup de recerca HABITAR. Imparteix classes de grau i postgrau a l'ETSAB. Ha dirigit més de 25 tesis doctorals. Des del 2007, escriu quinzenalment una columna de crítica d'arquitectura al *Quadern d'El País*, edició de Catalunya. Ha publicat diversos articles de crítica d'arquitectura en nombrosos llibres i revistes, entre els quals destaquen *Casa Collage. Un ensayo sobre la arquitectura de la casa, El plaer de la ciutat, La habitación, más allá de la sala de estar, Ciudad recortada* i *La calle y la casa. Urbanismo de interiores*. Ha dirigit el número 271 (About Buildings&Food) de la revista *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme* del COAC.

Rainer Huhle

és politòleg i especialista en drets humans i polítiques del passat, així com en política i cultura de l'Amèrica Llatina. És membre de la directiva del Centre de Drets Humans de Nuremberg (NMRZ) i professor del Màster de Drets Humans de la Universitat d'Erlangen-Nürnberg. Des del 2011 és membre del Comitè de la Convenció contra la Desaparició Forçada de les Nacions Unides. És autor de nombroses publicacions sobre drets humans i memòria històrica, així com sobre política, història i cultura de l'Amèrica Llatina. El 9 de setembre de 2019 va impartir la conferència "De Berlín al Mediterrani. El mur i les seves metamorfosis" en el context de la celebració de la Diada Nacional de Catalunya, convidat per l'Ajuntament de Barcelona.

APPARATUS BERLIN

ACCIÓ PERFORMATIVA
INTERACTIVA

APPARATUS BERLIN

ACCIÓ PERFORMATIVA INTERACTIVA

Dissabte 9 de novembre de 2019

El Born CCM

Col·lectiu/grup artístic: **Rimini Protokoll**, Berlín
(Helgard Haug i Meret Kiderlen)
Coordinació: Kathrin Golda-Pongratz

En col·laboració amb els set agents locals
Paula Kuffer, Claudia Kalász, Ventura López Kalász,
Valentina Asinari, Manolo Laguillo, Álex Pinós Simmel
i **Thomas Sauerteig** així com la **Red de Radios**
Comunitarias de Barcelona.

Apparatus Berlin, del grup teatral alemany
Rimini Protokoll, és una acció interactiva basada
en un projecte del 2001 creat per Helgard Haug
i Daniel Wetze, i realitzat per Deutschlandfunk
Kultur i la Volksbühne de Berlín.

Ens transporta, a través d'un programa
de ràdio, a l'hivern de 1963 a Berlín, moment
en el qual s'anuncia un acord polític insòlit
que permet als habitants de l'oest de la ciutat
travessar el mur i visitar els seus familiars
de l'est durant uns dies.

En un joc entre realitat i ficció es podran
sentir, de nou, fragments d'aquest programa
de ràdio que ens faran reflexionar sobre el
mur de Berlín i sobre els múltiples intents de
superar-lo des d'una perspectiva contemporània.

Adaptació a Barcelona de **Helgard Haug**
i **Meret Kiderlen.**

Stefan Kaegi, Helgard Haug i Daniel Wetzel
© David von Becker

LA XRCB S'INSPIRA EN 'APPARATUS BERLIN'

PODCASTS

LA XRCB S'INSPIRA EN 'APPARATUS BERLIN' PODCASTS

Novembre de 2019 / Gener de 2020
Online

La XRCB (Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona) col·labora amb la companyia artística Rimini Protokoll en la realització d'una sèrie de podcasts inspirats en la performance *Apparatus Berlin*, que El Born Centre de Cultura i Memòria ha programat en el marc del projecte **PARADIGMA MUR. BERLÍN-BARCELONA // 1989-2019 // 1961-2021.**

Amb motiu del 30è aniversari de la caiguda del mur de Berlín, la XRCB pren com a punt de partida la idea de mur, tant física com conceptual, i el paper de la ràdio com a eina per traspassar, saltar i enderrocar murs i fronteres. Deu emissores exploraran la idea de mur des de la música, la salut mental, les xarxes, la ràdio analògica, l'educació, la sexualitat o la tecnologia digital, entre d'altres disciplines.

Les peces radiofòniques creades per les emissores es publicaran durant els mesos següents a la realització de l'obra de teatre el 9 de novembre i es podran escoltar a <http://xrcb.cat/>

ALL ALONG THE WATCH- TOWER

PERFORMANCE 2019

ALL ALONG THE WATCHTOWER

PERFORMANCE VISUAL, MUSICAL I POÈTICA

Divendres 29 de novembre a les 19 h
Sala Moragues. Gratuït

Prenent com a inspiració la cançó de Bob Dylan "All along the Watchtower", un grup d'artistes de l'extinta Alemanya de l'Est (RDA) concep un homenatge per commemorar els 30 anys de la caiguda del mur de Berlín.

Un espectacle que pretén connectar la memòria ciutadana fruit de la caiguda del mur amb l'avanç de la democràcia a Alemanya i a Europa, des del 1989 fins a l'actualitat.

L'actuació inclou textos que tracten sobre l'època de la guerra freda, escrits i interpretats per l'actriu Ines Burdow amb l'acompanyament musical de la guitarrista Nora Buschmann i del cantant Rex Joswig, líder de les bandes Herbst in Peking! i The Same.

L'escenografia posa en relleu imatges i pel·lícules del fotògraf alemany Robert Conrad, que documenta diversos escenaris de l'anomenada Revolució pacífica, així com l'arquitectura de control existent a l'entorn del mur de Berlín.

Música:
Nora Buschmann i Rex Joswig - Herbst in Peking!
Textos:
Ines Burdow
Imatges:
Robert Conrad
Producció:
Margrit Kühl
Realització:
EUROM-European Observatory on Memories
i **Fundación Muro de Berlín (Stiftung Berliner Mauer)**,
amb el suport de l'**Ajuntament de Barcelona**
i del programa **Europe for Citizens** de la Comissió
Europea.

© EUROM | Assaig general 2018

© Robert Conrad

BERLÍN - BARCELONA. MURS, MARS I ALTRES FRONTERES

CICLE DE CINEMA 2020

BERLÍN – BARCELONA. MURS, MARS I ALTRES FRONTERES CICLE DE CINEMA

Primavera/estiu de 2020

El Born CCM i alguna sessió a l'aire lliure

a la plaça Comercial

Comissària: Kathrin Golda-Pongratz

En col·laboració amb el Goethe-Institut Barcelona

El cicle es dedicarà a projectar, en cinc sessions comentades, pel·lícules relacionades tant amb el mur de Berlín com amb l'existència de nous murs i noves fronteres establertes durant els 30 anys posteriors a la desaparició del "teló d'acer".

© Ajuntament de Barcelona

TRIA LEGS CIUTAT I MEMÒRIA

BERLÍN-BARCELONA.
PARADIGMA MUR

JORNADES 2020

TRIÀLEGS CIUTAT I MEMÒRIA.

SEGONA EDICIÓ:

BERLÍN-BARCELONA. PARADIGMA MUR

Del 12 al 14 de novembre de 2020
El Born CCM

La segona edició dels Triàlegs Ciutat i Memòria se centrarà en el "fenomen mur". En el format d'un "triàleg" obert al públic, es reuniran a Barcelona experts, artistes, activistes i iniciatives nacionals i internacionals per plantejar-se un seguit de qüestions: com s'enfoca, com es transmet i com es materialitza la memòria de les conseqüències de la caiguda del mur de Berlín? Quins trets deixen altres murs (físics i ideològics) en les societats contemporànies?

Les implicacions del **transterrament** i el **postcolonialisme**, així com també el **fenomen de la materialització d'ideologies** i **conceptes polítics**, rebran un enfocament especial en el context migratori contemporani, tant de persones com d'idees.

Comissària: **Kathrin Golda-Pongratz**
En col·laboració amb la **Universitat de Barcelona**.

UNBUILDING WALLS

EXPOSICIÓ 2021

UNBUILDING WALLS

EXPOSICIÓ

Inauguració:

El Born CCM, sala d'exposicions temporals

L'exposició "**Unbuilding Walls**", concebuda per al pavelló alemany de la Biennal d'Arquitectura de Venècia 2018 (comissaris: Marianne Birthler, Lars Krückeberg, Wolfram Putz i Thomas Willemeit), es recontextualitzarà en l'àmbit de Barcelona i Catalunya per presentar-se a El Born CCM.

Cocomissària per l'adaptació del guió:

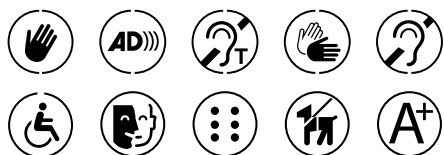
Kathrin Golda-Pongratz

En col·laboració amb **GRAFT Architects**, Berlín.

El Born CCM es reserva el dret d'anular alguna activitat.
Així mateix, es reserva el dret de modificar aquest programa per causes de força major.

Equipament accessible per a persones amb mobilitat reduïda.
Recursos i serveis de suport per a l'accés a la informació i als continguts d'El Born CCM per a persones amb discapacitat auditiva i visual.

Col·laborador:

ara.cat

EL BORN CENTRE DE CULTURA I MEMÒRIA

Plaça Comercial, 12

08003 Barcelona

T 932 566 851

barcelona.cat/elbornculturaimemoria

facebook.com/EIBornCCM

twitter.com/EIBornCCM

instagram.com/EIBornCCM

#paradigmaMUR #BerlinBarcelona